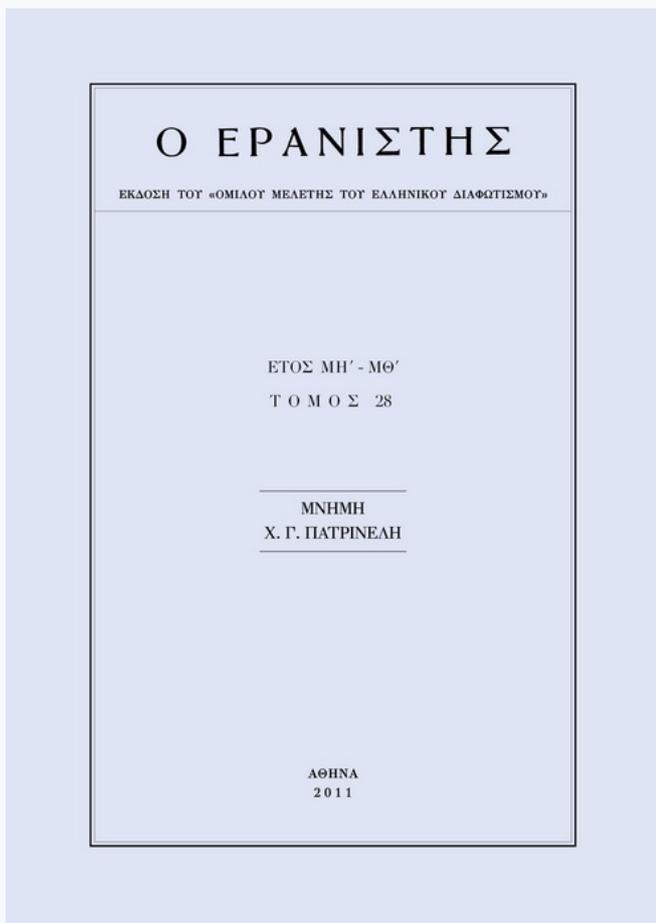

The Gleaner

Vol 28 (2011)

In Memoriam of C. G. Patrinelis

Ένας αβιβλιογράφητος Μπερτολδίνος

Αλέξανδρος Κατσιγιάννης

doi: [10.12681/er.140](https://doi.org/10.12681/er.140)

To cite this article:

Κατσιγιάννης Α. (2011). Ένας αβιβλιογράφητος Μπερτολδίνος. *The Gleaner*, 28, 359–361.
<https://doi.org/10.12681/er.140>

ΕΝΑΣ ΑΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΗΤΟΣ ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΠΕΡΤΟΛΔΟΥ (*Πανουργία υψηλόταται του Μπερτόλδου*), συνθεμένες από τον Giulio Cesare Dalla Croce (1550-1609) και μεταφρασμένες στα ελληνικά από άγνωστο, υπήρξαν ένα από τα δημοφιλέστερα αναγνώσματα του νεότερου ελληνισμού ήδη στα τέλη του 17ου αιώνα και διέγραψαν μία εντυπωσιακή εκδοτική πορεία μέχρι τη δύση του 19ου αιώνα. Ταυτόχρονα με την πρώτη έκδοση του Μπερτόλδου, στα 1646 δηλαδή, εκδόθηκαν οι περιπέτειες του γιου τού Μπερτόλδου (Μπερτολδίνου) του ίδιου συγγραφέα, οι οποίες όμως, σύμφωνα με τον Άλκη Αγγέλου, δεν γνώρισαν παρόμοια εκδοτική τύχη.¹

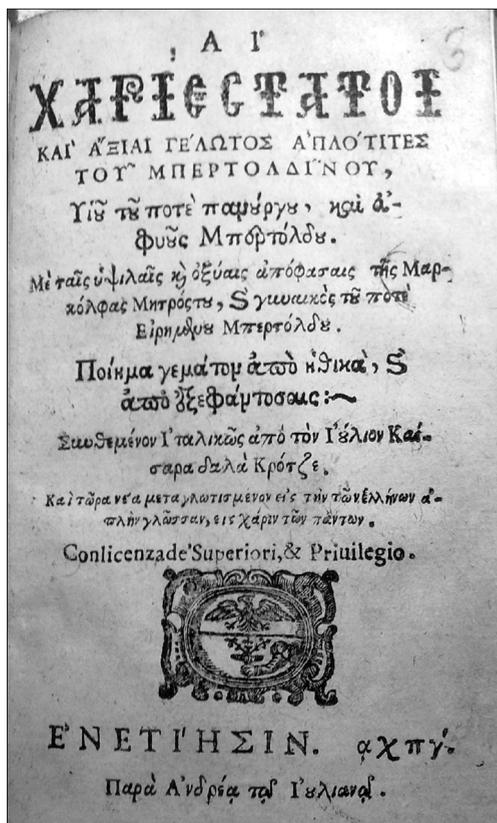
Το έργο *Αι χαριέστατοι και άξιοι γέλωτος απλότητες του Μπερτολδίνου* εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1646, στη Βενετία φυσικά, στο τυπογραφείο του Ιωάννη Αντώνιου Ιουλιανού (Giannantonio Giuliani).² Το βιβλιαράκι αυτό εξαφανίστηκε από τον εκδοτικό χάρτη, μέχρι που εμφανίζεται ξανά στα 1795, τυπωμένο στο τυπογραφείο του Νικόλαου Γλυκή αυτή τη φορά, με τον τίτλο *Βίος του Βερτολδίνου, υιού του Πανούργου Βερτόλδου, και αι γελοιόταται αυτού απλότητες. Άμα δε και αι οξείαι, και φρόνιμαι γνώμαι της Μαρκόλφας*.³ Οι κύριες διαφορές ανάμεσα στις δύο εκδόσεις εντοπίζονται στη γλώσσα, καθώς στην έκδοση του Γλυκή έχει πραγματοποιηθεί μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού και εξομάλυνσης της γλώσσας, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Με αυτόν τον τίτλο το βιβλίο ανατυπώνεται δύο φορές ακόμα, το 1807 και το 1816, ξανά από το τυπογραφείο του Γλυκή.⁴ Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια ολόκληρου του 19ου αιώνα, το έργο επανεκδίδεται πολλές φορές με τον τίτλο *Βίος του Μπερτολδίνου*,

1. Για την έκδοση των δύο έργων, μαζί με μία εμβριθή «Εισαγωγή» δοκιμαχικού χαρακτήρα βλ. Giulio Cesare Dalla Croce, *Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος*, επιμ. Άλκης Αγγέλου, Αθήνα 1988.

2. Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος, *Ελληνική Βιβλιογραφία (1466 ci.-1800)*, Τόμος Α', *Αλφαβητική και χρονολογική ανακατάταξις*, Αθήνα 1984, αρ. 1812, σ. 134. Για την περιγραφή βλ. Φίλιππος Ηλιού, *Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία*, Αθήνα 1973, αρ. 42, σ. 86-88. Ο Ηλιού, τέλος, υποστηρίζει πως οι μεταφράσεις των δύο έργων του Croce στα ελληνικά πραγματοποιήθηκαν από το ίδιο πρόσωπο (σ. 89).

3. *Ο.π.*, αρ. 1813, σ. 135.

4. Βλ. τον ηλεκτρονικό κατάλογο των Φίλιππου Ηλιού – Πόπης Πολέμη του Βιβλιολογικού Εργαστηρίου Μουσείου Μπενάκη, http://www.benaki.gr/bibliology/search_simple.asp.

γιού του Πανούργου Μπερτόλδου (...), από διαφορετικά τυπογραφεία της Βενετίας και στα τέλη του 19ου αιώνα από τυπογραφεία της Αθήνας, όπως συνέβαινε με όλα σχεδόν τα δημοφιλή αναγνώσματα (*Ερωτόκριτος*, *Βοσκοπούλα* κ.ά.).⁵

Επομένως, η έκδοση του Giuliani δεν βρήκε αντίκρισμα σε αντίθεση με αυτήν του Γλυκή. Παρ' όλα αυτά, στην εξαιρετικά πλούσια βιβλιοθήκη του Princeton University, στο τμήμα Σπάνιων Βιβλίων και Ειδικών Συλλογών (Rare Books and Special Collections) με κωδικό 2008-2152N

5. Ό.π., και πιο συγκεκριμένα: 1818, 1842, 1847, 1848, 1855, 1858, 1861, 1864, 1869 (τυπ. Φοίνικας), 1869 (τυπ. Αγίου Γεωργίου), 1871, 1873, 1874, 1879, 1882, 1887, 1889, 1890, 1900 και δύο αχρονολόγητες εκδόσεις.

εντοπίζεται ανατύπωση της πρώτης έκδοσης του *Μπερτολδίνου*, τυπωμένη από τον Ανδρέα Γιουλιανό (Andrea Giuliani) στα 1683:⁶

ΑΓ' ΧΑΡΙΕΣΤΑΤΟΙ / ΚΑΓ' Α΄ΕΪΑΙ ΓΕ'ΛΩΤΟΣ Α'ΠΛΟΤΙΤΕΣ / ΤΟΥ' ΜΠΕΡΤΟΛ-
ΔΙ'ΝΟΥ, / Υἱοῦ τοῦ ποτὲ πανούργου, καὶ εὐ-/φροῦς Μπερτόλδου. / Μὲ ταῖς ὑψι-
λαῖς καὶ ὀξύαις ἀπόφασαις τῆς Μαρ-/κόλφας Μητρός του, καὶ γυναικὸς τοῦ ποτὲ
/ Εἰρημένου Μπερτόλδου. / Ποίημα γεμάτον ἀπὸ ἠθικὰ, καὶ / ἀπὸ ἐξεφάντοσαις: ~
/ Συνθεμένον Γταλικῶς ἀπὸ τὸν Γούλιον Καί-/σαρα δαλὰ Κρότζε. / Καὶ τῶρα
νε'α μεταγλωτισμένον εἰς τὴν τῶν ἐλλήνων ἀ-/πλὴν γλῶσσαν, εἰς χάριν τῶν πά-
ντων. / Conlicenzade' Superiori, & Priuilegio. / [τυπογραφικὸ κόσμημα] / Ε'ΝΕΤΙΗ-
ΣΙΝ. *αχπγ'*. / Παρὰ Α'νδρέα τῷ Γουλιανῷ.

Διαστάσεις: 16x9,5 εκ.

Το βιβλίο αποτελείται από 8 τυπογραφικά φύλλα, δηλαδή από 128 σελίδες, και είναι χωρισμένο σε 4 τετράδια (Α, Β, C, D). Μετά τη σελίδα τίτλου ακολουθεί ένα λευκό φύλλο. Η σελιδαρίθμηση του εκδότη ξεκινά στο Α₂, («Προοίμιον») με αριθμό σελίδας 3, και σταματά στον αριθμό 120. Στο τέλος υπάρχει ένα λευκό φύλλο.

Από όσο γνωρίζω, το αντίτυπο της έκδοσης αυτής είναι μοναδικό. Χωρίς να διαθέτουμε άλλα τεκμήρια, μπορούμε να υποθέσουμε πως ανάμεσα στην πρώτη έκδοση του έργου (1646) και την επανέκδοση του Γλυκή (1795) ίσως να μεσολαβούν και άλλες εκδόσεις άγνωστες σ' εμάς, καθώς το έργο γνώρισε μεγάλη διάδοση στον νέο ελληνισμό, όπως φαίνεται από τις συνεχείς επανεκδόσεις του τον 19ο αιώνα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

6. Στα 1683 ο Andrea Giuliani πραγματοποιεί και μία έκδοση του Μπερτόλδου. Για την περιγραφή βλ. Émile Legrand, *Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle*, τ. II, Paris 1894, αρ. 580, σ. 417-418. Ευχαριστώ και από τη θέση αυτή τον Δημήτρη Γόντικα, ο οποίος μου επεσήμανε τη συγκεκριμένη έκδοση του *Μπερτολδίνου* κατά τη διαμονή μου στο Πανεπιστήμιο του Princeton.